Ehdotus eduskunnan jakovaraan

Fiksusti kouluun -tietopajan ja yhteistyötapaamisten toteuttaminen

Ehdotus myönnettävästä rahoituksesta: 100 000 euroa. Rahoitus myönnetään Traficomin kautta Pyöräilykuntien verkostolle.

Fiksusti kouluun on Likes by Jamkin ja Pyöräilykuntien verkoston yhteinen koulumatkaliikkumisen edistämisen ohjelma, joka toimii yhteistyössä Liikkuvan koulun kanssa. Fiksusti kouluun -ohjelma käynnistyi vuonna 2020. Fiksusti kouluun -ohjelman tavoite on, että *aktiiviset kulkumuodot lyhyillä koulumatkoilla lisääntyvät.*
Kiinnostus Fiksusti kouluun -ohjelmaa kohtaan on kasvanut vauhdikkaasti viime vuosina. Tällä hetkellä Fiksusti kouluun -ohjelmassa on mukana 35 aktiivisten ja kestävien koulumatkojen edistämisestä kiinnostunutta kuntaa ja noin 80 koulua. Kunnat pääsevät mukaan Fiksusti kouluun -ohjelmaan vuosittaisen ilmoittautumismenettelyn kautta.

Yhteistyötä aktiivisten koulumatkojen lisäämiseksi

Fiksusti kouluun -työskentelyn ytimessä ovat kuntiin perustettavat, erityisesti koulumatkoihin keskittyvät, poikkihallinnolliset Fiksusti kouluun -tiimit. Tavoitteena on, että tiimeihin kuuluu edustaja ainakin kunnan teknisestä toimesta, opetus- ja sivistystoimesta, mielellään myös hyvinvointi- ja liikuntatoimesta. Ihannetilanteessa tiimityöskentely saattaa yhteen mahdollisimman laaja joukon kunnassa ja kouluissa työskenteleviä, koulumatkoihin tavalla tai toisella vaikuttavia tahoja.

Fiksusti kouluun -ohjelma tarjoaa kunnille ja kouluille työkaluja (olosuhdekartoitus, kulkutapaseuranta, huoltajakysely) aktiivisten koulumatkojen esteiden kartoittamiseksi ja edellytysten lisäämiseksi. Fiksusti kouluun -ohjelmaan osallistuvissa kunnissa ja kaupungeissa on esimerkiksi teknisen toimen ja opetustoimen yhteistyönä toteutettu koulujen lähikatujen ja piha-alueiden kartoituksia ja saatu aikaan konkreettisia, koulumatkojen turvallisuutta lisääviä parannuksia: kadunylityksiä koulujen läheisyydessä on korjattu turvallisemmiksi, koulujen pyöräpysäköintiä on päivitetty määrän ja laadun osalta ja saattoliikennejärjestelyjä on toteutettu siten, että kävely ja pyöräily nousevat houkuttelevimmiksi tavoiksi kulkea kouluun.

Koulujen toimintakulttuuriin on yhteistyössä tuotu aktiivista liikkumista edistäviä käytäntöjä: pyöräily- ja liikennekasvatusta ohjaava lukuvuosikello muistuttaa aktiivisen liikkumisen ympärivuotisuudesta ja kävelyn ja pyöräilyn sisällyttämisestä eri oppiaineisiin.

Fiksusti kouluun -tietopaja ja yhteistyötapaamisia kunnille ja kouluille

Kuntien ja koulujen ohjaamiseksi Fiksusti kouluun -ohjelmassa on rakennettu ns. Tietopaja, jonka tapaamisissa (4-5 kpl) osallistujille tarjotaan asiantuntijaohjausta ja konkreettisia työkaluja aktiivisten koulumatkojen lisäämiseksi. Verkossa toteutettava tietopajatyöskentely koostuu seuraavista osa-alueista:

- koulumatkaliikkumiseen kannustavat olosuhteet
- liikenne- ja pyöräilykasvatus kouluissa
- oppilaiden osallisuus aktiivisten koulumatkojen ja koulupäivän kehittämisessä
- huoltajakysely koulumatkojen kulkutavoista ja syistä kulkutapojen takana
- aktiivisten ja kestävien koulumatkojen edistämisen toimintasuunnitelma kouluihin ja kuntiin

Tietopaja pilotoitiin vuonna 2023, ja vuonna 2024 se päivitetään kokemusten ja palautteen perusteella vielä paremmin kuntien ja koulujen tarpeita vastaavaksi. Tavoitteena on saada kunnissa ja kouluissa aikaan tilanne, jossa

- koulujen liikenneolosuhteet tukevat aktiivista ja kestävää liikkumista ja
- koulujen arki (ml. opetus) tukee aktiivista ja kestävää koulumatkaliikkumista.

Fiksusti kouluun -tietopajaan osallistuvien kuntien ja koulujen määrää halutaan jatkossa kasvattaa, jotta hyvät käytännöt saadaan juurrutettua valtakunnallisesti mahdollisimman laajalle. Tavoitteena on 10-50 uutta kuntaa vuonna 2024.

Verkkotyöskentelyn lisäksi järjestetään säännöllisesti (kaksi kertaa vuodessa) yhteistyötapaaminen, jossa vuorottelevat asiantuntijapuheenvuorot, hyvien käytäntöjen jakaminen ja koulumatkatoimijoiden verkostoitumisen työpajat. Työpajoissa tutkitaan esimerkiksi

- sosiaalisten normien vaikutuksia käyttäytymiseen
- kirjoittamattomia sääntöjä, jotka ohjaavat esimerkiksi koululaisten pyöräilysuosituksia (=perheiden käyttäytymistä)
- keinoja hallitsevien kirjoittamattomien sääntöjen purkamiseen (leikkisyys, mm. Pyöräilyleikit, pyöräily- ja liikenneopetuksessa)
- eri-ikäisten oppilaiden osallistamisen keinoja (liikenne- ja pyöräilykasvatus)

Fiksusti kouluun -ohjelmaa toteuttaa Pyöräilykuntien verkosto yhdessä Likes by Jamkin kanssa. Tiivistä sisällöllistä tiedonvaihtoa toteutetaan Liikkuvat-kokonaisuuden ja muiden yhteistyökumppaneiden (Pyöräilykuntien verkoston jäsenkunnat, Pyöräliitto ry, Kuntaliitto, Cykelvänlig Skola / Ruotsi, Alle Born Cykler / Tanska) sekä Climate Nudge ja Style -tutkimushankkeiden kanssa.

Pyöräilyleikkikoulut -toiminta ja liikennepuistojen kehittäminen

Ehdotus myönnettävästä rahoituksesta: 100 000 euroa. Rahoitus myönnetään Traficomin kautta Pyöräliitto ry:lle.

Pyöräilyleikkikoulut -toiminta

Päiväkoti-ikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen ei ole paljoakaan ohjeistusta miten opettaa lasta pyöräilemään ja erityisesti miten lapsen kanssa kannattaa pyöräillä liikenteessä. Esimerkiksi Liikenneturva ei toimi tämän kohderyhmän kanssa lainkaan.
Pyörän käyttö on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on satunnaista ja riippuu paljolti henkilökunnan innostuksesta aiheeseen. Pyöräilykasvatus ei suoraan istu varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen opettajienkoulutuksen opintosuunnitelmiin.
Päiväkoti- ja esikouluikä on kuitenkin lapsen liikenne- ja liikuntakäyttäytymisen oppimisen kannalta huikea mahdollisuus. Päiväkotiin ja esikouluun mennään aina aikuisen seurassa ja matkat sinne ovat mahdollisuus oppia aktiivista liikkumista ja liikennekäyttäytymistä. Jos lapsi pyöräilee tai potkupyöräilee aikuisen seurassa päiväkotimatkat edes puolet vuodesta, kehittyy lapsen liikenneosaaminen kouluikään mennessä ja näin koulumatkatkin sujuvat itsenäisesti ja turvallisesti. Auton takapenkillä osaaminen ei kasva.
Päiväkoteihin ja esikoulujen pyöräilykasvatuksella tavoitetaan:

- Päiväkoti- ja esikouluikäiset lapset
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaiset
- Lasten huoltajat

Konkreettiset toiminnan muodot:

- Lisätään ja kehitetään 2-6 -vuotiaiden pyöräilyä sekä pyöräilytaitoja varhaiskasvustukseen ja esikouluihin tarjottavien pyöräilyleikkikoulujen avulla.
- Kannustetaan varhaiskasvatuksen ja esikoulutuksen ammattilaisia vetämään pyöräilyleikkejä kouluttamalla alan ammattilaisia ja opiskelijoita. Heille toimitetaan myös tiedollista ohjausta aiheesta.
- Kannustetaan vanhempia saattamaan lapset polkupyörällä päiväkoteihin ja välitetään heille tietoa liikennesäännöistä ja hyvistä käytänteistä.

Liikennepuistojen kehittäminen

Liikennepuistot Suomessa edustavat vahvasti 1960-lukulaista ajattelua, jossa lapsillekin opetetaan autoilun sääntöjä, vaikka he eivät voi autoa kuljettaa 10 vuoteen. Monesta liikennepuistosta puuttuu pedagoginen

punainen lanka. Liikennepuistojen pitäisi tukea lasten liikennesääntöjen oppimista heidän käyttämissä kulkumuodoissa eli jalankulussa ja pyöräilyssä.
Tätä varten liikennepuistoissa pitäisi olla potku- ja polkupyöriä, pyöräteitä, pyöräkatuja ja jalkakäytäviä sekä aineistoa ja monipuolisia oppimisen paikkoja. Parhaimmillaan liikennnepuistot tukevat liikenteen turvallisuus- ja kestävyystavoitteita eivätkä toimi vain polkuautoilun huvipaikkoina.
Liikennepuistojen potentiaali on suuri: päivisin ne voivat toimia koululuokkien ja päiväkotiryhmien kohteina, iltaisin ja viikonloppuisin perheiden yhdessä oppimisen paikoissa.

Konkreettiset toiminnan muodot:

- Kehitetään konsepti 2020-luvun liikennepuistoille, joissa keskiössä on omin voimin liikkumisen opettelu. Markkinoidaan kunnille ja puistosuunnittelua tekeville tahoille pohjaksi liikennepuistojen uudistuksille.
- Kootaan suomalaiset liikennepuistotoimijat yhteisen verkoston alle oppimaan ja kehittämään toimintaa yhdessä sekä inspiroitumaan parhaista ulkomaalaisista esimerkeistä. Tarjotaan mahdollisuuksia tehdä erilaisia kokeiluja liikennepuistoissa pienellä rahoituksella.
- Autetaan kuntia ja muita liikennepuistotoimijoita toiminnan uudistamisen prosesseissa tarjoamalla valmiita materiaaleja jaettavaksi kävijöille, ohjaajille ja kehitettäväksi edelleen.
- Autetaan liikennepuistoja hankkimaan potkupyöriä ja neuvotaan heitä miten pyöräilyn saa osaksi liikennepuistojen perustyötä.

Pyöräilyleikkikoulutoimintaa ja Liikennepuistojen kehittämistä vetää Pyöräliitto ry ja sen kumppaneina toimivat Suomen pyöräilynohjaajat ry, Pyöräilykuntien verkosto ry, Ekokumppanit Oy ja varhaiskasvatuksen ja esikoulun järjestäjät sekä liikennepuistotoimijat ympäri maan.